

Vergaderjaar 2013–2014

23 987

Uitbreiding van de Europese Unie

Nr. 134

VERSLAG VAN EEN WERKBEZOEK

Vastgesteld 9 december 2013

Van 16 tot en met 19 november bezocht een delegatie van vijf leden van de commissie voor Europese Zaken IJsland. Aan het bezoek namen deel de leden Knops (voorzitter), Leegte (VVD), Maij (PvdA), Pechtold (D66), Van Bommel (SP) en delegatiegriffier Van Keulen. Doelstelling van het bezoek was een nadere kennismaking met deze kandidaat-lidstaat, in het bijzonder de relatie tussen IJsland en Nederland; daarbinnen ging de belangstelling uit naar actuele thema's als de energiepolicies, Arctische vraagstukken en de rol van China en Rusland in IJsland. De delegatie brengt langs de lijnen van het programma als volgt inhoudelijk verslag uit.

Op de eerste dag van het werkbezoek bezocht de delegatie een van de grote geothermie installaties op het eiland. De installatie verzorgt de warmwatervoorziening en -verwarming van 90% van de huishoudens en levert energie aan de drie grote aluminiumsmelterijen, maar ook de viskwekerijen, kassen en deels ook het oceaanaanwater voor toeristische doelen.

Vervolgens werd Thingvellir bezocht met een rondleiding door het voormalig parlementslid Ólafur Örn Haraldsson. Hij is nu de manager van het Nationale park Thingsvellir, een voor de geschiedenis van IJsland belangrijke plek. Niet alleen ligt op het breukvlak van de Amerikaanse en Euraziatische plaat; maar hier kwam rond het jaar 1000 de eerste algemene vergadering van bewoners van IJsland bijeen. Tevens bezocht de delegatie de oorspronkelijke geysir een door aardwarmte verwarmde natuurlijke heetwaterbron die op min of meer gezette tijden een mengsel van heet water en stoom de lucht in spuit. Ook bezocht de delegatie het Husid museum, een historisch huis van Deense handelaren uit 1765 en het geothermische bad in de Blue Lagoon.

Op de tweede dag van het werkbezoek werd de delegatie in het nationale parlement ontvangen door de Voorzitter, de heer Einar Gudfinnsson. Hij gaf een korte rondleiding door de Kamer, waarbij hij onder meer wees op de werking van de plenaire vergadering van 63 leden. De Althingi heeft ervaring met elektronisch stemmen en vervanging van leden wanneer zij langer dan enkele dagen afwezig zijn. Ten aanzien van de Europese Unie, maar feitelijk politiek in het algemeen, is er sprake van een kritischer houding, mede in reactie op de verslechterde economische situatie in de

EU zelf. Dit onderwerp kwam ook aan de orde in de ontmoeting met de commissie Buitenlandse Zaken, voorgezeten door de heer Birgir Armannsson (Onafhankelijkheidspartij). Sinds 2009 vonden onderhandelingen plaats over IJslands lidmaatschap van de EU maar de IJslandse regering heeft besloten deze in de ijskast te zetten. IJsland is nog steeds kandidaat-lidstaat maar in het eerste semester van 2014 wordt een parlementair debat verwacht op basis van een rapport over de gevolgen van een eventueel EU lidmaatschap. Dat rapport wordt opgesteld door het economisch instituut van de Universiteit van IJsland en zal waarschijnlijk in januari 2014 worden uitgebracht. Er zou mogelijk een referendum kunnen worden uitgeschreven voor het einde van de electorale term. De aanwezige leden gaven in het gesprek blijk van uiteenlopende opvattingen over de toekomstige relatie met de EU, een vraagstuk dat ook binnen politieke partijen verdeelt. Het belangrijkste discussiepunt in de huidige verhouding met de EU is de visserijsector, met name de makreelvangst, maar ook het opgeven van de IJslandse «sovereiniteit» (zoals het wordt gepercipieerd) en de eigen munt, de Kroon, zijn belangrijke overwegingen in de discussie over EU-lidmaatschap in de ogen van het publiek. Tweederde van de handel is met de EU dus economisch is er een grote mate van afhankelijkheid. De voormalige minister van industrie en milieu gaf aan dat het smelten van de ijskappen in eerste instantie tot meer watertoevoer zal leiden, en dus meer energie. Er is dus een zoektocht gaande naar meer export, zoals het verkopen van hernieuwbare energie aan Europa, hiertoe zijn gesprekken gaande met meerdere partners waaronder het VK. In IJsland zelf vindt hierover een discussie plaats waarbij o.a. gekeken wordt naar het effect dat dit kan hebben op de prijs van energie voor de IJslandse consument.

Vervolgens vond een ontmoeting plaats met zeven leden uit de Vaste Kamercommissie Economische Zaken en Handel van de Althingi, voorgezeten door de heer Frosti Sigurjonsson. De commissie gaf desgevraagd een korte toelichting op de hoge groeicijfers van de IJslandse economie (ca 2% groei in 2013), de historisch lage koers van de IJslandse kroon, de gevolgen voor de export en de groei van de toeristische industrie en het leggen van een kabelverbinding voor energie. Er vinden momenteel, zo wordt toegelicht, gesprekken plaats tussen de oude en nieuwe Landsbanki over het herstructureren van de terugbetaling van de Icesaveschuld. Er is alle vertrouwen in volledige terugbetaling, zo benadrukte de commissievoorzitter. Maar de regering heeft hier weinig invloed op: het is geen schuld van de overheid maar van de private sector. Ook de discussie over het EU-lidmaatschap werd met de delegatie besproken; enerzijds wordt erkend dat lidmaatschap van de EU kan leiden tot grotere invloed op wetgeving die als EU-volger en in EFTA verband toch al wordt toegepast; anderzijds hecht IJsland aan zelfbeschikkingsrecht als het gaat om het beleidsdomein visserij.

De heer Einar Gunnarsson, SG van het ministerie van Buitenlandse Zaken, benadrukte tijdens de ontvangst van de delegatie op het ministerie de goede betrekkingen tussen IJsland en Nederland. De nieuwe regering heeft in het voorjaar van 2013 – feitelijk als belangrijkste beleidswijziging – de EU toetredingsonderhandelingen op ijs gezet. Heropening is alleen mogelijk als de bevolking zich hier over uitsprekt in een referendum; zo luidt de tekst in het regeerakkoord.

De DG voor buitenlandse handel vulde hierop aan dat er reeds grote voortgang was geboekt bij het openen van 27 hoofdstukken – met uitzondering van het voor de meerderheid van de bevolking en derhalve in politiek opzicht belangrijkste hoofdstuk; te weten visserij. De huidige tussensituatie (wel kandidaat, geen perspectief op onderhandelingen) is in die zin ingewikkeld, dat niet direct een alternatieve partner voorhanden is. Europa is de belangrijkste economische partner en als EFTA lid neemt IJsland het interne markt acquis een op een over. De discussie handelde tevens over de economische kansen en milieu-risico's van de scheepvaart

in het Arctische gebied, waar de belangen van IJsland mede in het kader van de Arctische Raad groot zijn. IJsland kan de kans pakken om zich op te stellen als een intermediair van de verschillende grote belangen in het Arctische gebied. Ook ten aanzien van de gesprekken met China over vrijhandel zijn de belangen groot. De stand van zaken ten aanzien van de Icesave terugbetaling werd kort cijfermatig toegelicht, mede in het licht van de uitspraak van het EFTA Hof. De tijd zal moeten leren met welk tempo en op welke termijn de gezamenlijke doelstellingen gerealiseerd kunnen worden. Hierover wordt op regelmatige basis tussen Den Haag, Reykjavik en Londen overlegd.

Professor Hannes Holmsteinn, hoogleraar politieke filosofie, verwelkomde de delegatie op de universiteit van Reykjavik. De hoogleraar, die eerder de regering adviseerde over financieel-economische vraagstukken, is kritisch over het antwoord op de vraag of IJsland bij de EU zou passen. De EU wordt deels beschouwd als een belangrijke afzet en invoermarkt die kansen biedt, maar deels ook een als fort Europa met eigen problemen. De IJslanders zijn kritisch vanuit een groot nationaal zelfbewustzijn; maar voor een klein land dat internationale verbindingen nodig heeft en geen militaire macht van betekenis is, is er geen voor de hand liggend alternatief voor verdere toenadering tot Europa. De poging van China om een voet aan de grond te krijgen alsmede eerdere toenadering tot Rusland op het eiland moeten ook in dit licht worden gezien. Veel studenten vertrekken voor hun studie naar het buitenland, wat de spreker toejuicht zo lang er nationaal voldoende factoren zijn om naar terug te keren. Eerder adviseerde hij de regering IJsland te laten ontwikkelen als een aantrekkelijk financieel centrum, maar de hoge schuldenlast is het gevolg van risicovolle investeringen in het buitenland door een kleine groep zakenlieden vanaf 2004. Maar de andere, systemische oorzaak van de financiële crisis is dat bij toetreding tot het Europese monetaire systeem de instituties onvoldoende sterk bleken, waarvan IJsland het slachtoffer werd.

In de ontmoeting met de minister voor industrie, waaronder energie, en handel, Ragnheidur Arnadottir, ging zij in op de uitdaging vanuit de nieuwe centrumrechtse regering het klimaat voor binnenlandse en buitenlandse investeerders in IJsland te verbeteren met behulp van een flexibeler regelgevend instrumentarium, waarbij Nederlandse experts input geven op basis van de *better regulation* agenda. Comparatief voordeel is te vinden in de energie- en visserijsector, de drie aluminium-smelterijen op het eiland, datacentra, maar ook ferroviaal en carbonfiber. Daarnaast zijn er hoge verwachtingen van de toerisme industrie, aangetrokken door de ongerepte natuur op het eiland, met alle mogelijk negatieve consequenties voor het natuurbeheer van dien. Daarom wordt er gewerkt aan een systeem van toegangspassen in combinatie met natuurbescherming. Desgevraagd geeft ze aan dat er uiteenlopende opvattingen zijn ten aanzien van de pogingen van Chinese investeerders tot grondverwerving in delen van het eiland en in de olieindustrie. De ontmoeting met de heer Mar Guomundsson, gouverneur van de IJslandse centrale bank, stond in het teken van de terugbetalingsregeling voor de Icesavegelden. De gouverneur gaf aan dat IJsland in de herstelperiode verkeert van de zware economische crisis die het land vanaf 2008 trof en lichtte toe hoe ook het proces van terugbetaling hierin past. Aangezien de last ligt bij een private partij, nl de nieuwe Landsbanki, is er sprake van een catch-22 situatie: om het bedrag eerder terug te krijgen zullen de leningen verlengd moeten worden. Tijdens een geanimeerd diner met een dwarsdoorsnede van de Nederlandse gemeenschap in IJsland, die in totaal uit ruim tweehonderd personen bestaat, kwam een grote variëteit aan onderwerpen aan de orde. Op de ochtend van de derde dag reide de delegatie terug naar Den Haag, terugkijkend op een zeer actueel en inhoudelijk bezoek waarbij veel actuele thema's de revue waren gepasseerd.

De delegatie hecht eraan haar waardering uit te spreken voor de organisaties en personen die dit werkbezoek mogelijk hebben gemaakt. De delegatie dankt met name de Honorair Consul, de heer Bjarni Finnsson, de Nederlandse ambassadeur te Oslo en hun medewerkers hartelijk voor hun persoonlijke inspanningen en bijdragen aan een geslaagd werkbezoek.

De delegatieleider,
Knops

De delegatiegriffier,
Van Keulen